

КУРПЕТА

Copyright © 2005 by Filip Florian

DEGETE MICI

© Ванина Божикова, *превод от румънски*

© Стоян Атанасов, *художник на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2014

ISBN: 978-954-28-1626-3

Филип Флориан

КУТРЕТА

Превод от румънски Ванина Божикова

*На Мирела, която прави най-хубавото
кафе на света. Усмивката ѝ ме разтапя.*

ГЛАВА I

–1–

Всички онези хора, не устояли на изкушението да напишат монография за града си – учител, адвокат, двама монаси, ветеринарен лекар и началник на гара, бяха живели с убеждението, че след като римската крепост е била изоставена (или опожарена, или покосена от унищожителна зараза, или застигната от Божия гняв), завинаги е потънала в земята. Смятаха, че плътни и дебели пластове пясък, глина, най-различни седименти и чернозем са се наслоили през вековете върху Принципия, върху терми, канаби и хорей; казваха си, че тучна, буйна растителност е превзела хълмовете. След като уточняха произхода на града и първите му упоменавания в документи, авторите на тези трогателни хроники зарязваха руините. И така до 1932 година, когато, отбелязваха те, ентусиазиран екип от археолози извадил наяве няколко разрушени стени. Събитието бе отразено пестеливо, но това, което явно ги впечатляваше, беше не появата на останките, тяхната поява на светло след две хилядолетия мрак, а присъствието на едно специално създание сред групата от преподаватели и студенти. Имаше враждебни или хвалебствени (но в никакъв случай безпристрастни) отзиви за този персонаж, а в труда на адвокат Стратулат, редом с портрет с въглен, се срещаше подробно описание на съвсем късо подстриганата жена, която винаги носела брич за езда, високи ботуши и притежавала дълго дващест сантиметра кехлибарено цигаре. Говорела

френски както никой друг, ставаше ясно от редовете на маестрото, движела се с бавни, плавни движения, командвала властно надничарите, наети за разкопките, докато от прозрачните ѝ блузи се носел парфюм с аромат на смокини. Ветеринарят Гаврилеску я сравняваше с накокошинен женски глухар, предизвикващ ожесточени битки между мъжкарите през брачния период. Железничарят я виждал да пътува само в луксозните спални вагони на експреса, неизменно придружавана от елегантни господа (често сред тях – министър и генерал), които изливали остатъка от страстта си на масите за рулетка и бакара в казиното. В замяна на това в текстовете на учителя и отеча игумен се долавяше раздражение и осъждане на факта, че през лятото и есента на въпросната година младото поколение, или в по-широк смисъл – цялото паство, било склонно да поеме по грешни пътища. Учителят беше възмутен, че в Девическото училище се е разпространила модата да се режат бретонът и дългите плитки, че по време на часовете, а и не само, учениците от прогимназията и гимназията се бутат да участват като доброволци при разкриването на античните постройки, а архимандрит Макарий установяваше злорадо, че броят на присъстващите на литургия глави на семейства спада застрашително, и ако се съди по съдържанието на изповедите, спокойствието на много брачни двойки е застрашено. Единственият, който пренебрегваше напълно това екзотично създание и събитията, които предизвикваше, единственият, от чиито писания не можеше дори да се предположи, че пленителната амазонка изобщо се е раждала, беше другият монах, отец Йоаникий. Като привърженик на една теория с чисто библейски, старозаветен произход, той не се съмняваше, че някога върху крепостта са се стоварили вкупом гневът на Отца и този на Сина, слети в опустошителна, пречистваща сила, съумяла да покрие с цветя, храсти и дърветата в продължение на единайсет века това място на скверности между мъже. И този Божи служител, чийто гроб в двора на

църквата се намираше между тези на простите послушници, беше убеден, че изравянето на първия камък от древната крепост означава ново пробуждане на злото и на порока, което самият той долавял в жестовете и поривите на хората.

Открих шестте монографии на едно скришно място в градската библиотека след цяла седмица издирване. Късметът ми се усмихна заедно с една язвена криза, тъй като след няколко неуспешни опита едва изписаната на пребледнялото ми лице болка пробуди нещо като съчувствие в киселата меланхолия на дамата, която управляваше институцията. Госпожа Мия (така ми се представи) извади със съучастническо изражение връзката ключове, която се поклащаше между огромните ѝ гърди, и измъчвана от наднорменото си тегло, отвори вратата на едно малко помещение. Подобно на всички останали, то беше под влияние на едносезонния климат в подобни пространства – спарен въздух, смесица от прах, влажна хартия и отрова за хлебарки. Беше тясно килерче за метли, парцали за бърсане на пода и газови бутилки, което обаче не се използваше по предназначение. Пред себе си, под завесата от паяжини и миши дардонки, открих старо дарение на кметството (живата памет на града, прошепна ми дебеланата), съдържащо програми на охранителния полк, скици на паметници, книги с почетни гости на санаториума, казиното и хотелите, афиши от благотворителни балове, ученически бележници и завещания на видни личности, програми на планинските ралита, химни на скаутите и стражарите, решение на общинския съвет за имената на главните улици, проекти за непостроени сгради – театър, зимна пързалка и скит при пещерата Света Вероника. Трябваша ми цяла една сутрин и половин блистер ранитидин, за да измъкна от купищата пожълтели документи, планове, описи и карти ръкописите, от които очаквах толкова много. В края на тази операция карираната ми риза беше станала съвсем сива, гърлото и ноздрите ми бяха пълни с тежък, задушлив прах, а представата за

сапун и топла баня ми се струваше по-примамлива отвсякога. Наивността ме бе накарала да си представя, че ще изследвам стотиците страници на спокойствие, с чай от риган и препечени филийки до себе си, с песните на братя Милс, пуснати приглушено, с топла грейка на корема, изтегнат в уютното, удобно легло в стаята, която бях наел от леля Паулина. Но докато се ровех из купчината регистри, капката благоволение от страна на библиотекарката се изпари и киселата горчивина отново забули лицето ѝ. Фиксираше ме с малките си очички, потънали в подпухналите клепачи, дишаше тежко, почти астматично и твърдеше, че редките експонати от специалния книжен фонд могат да се преглеждат единствено в читалнята.

Бях си избрал най-светлото място до един от южните прозорци и колкото пъти успеех да се измъкна от разкопките, четях внимателно тези забравени текстове. Най-често в неприятна компания, състояща се от приятелките на госпожа Мия и от пенсионери, които попълваха тото фишове, се надявах да открия някоя стара случка или поне някакъв знак за костите сред руините. Блъсках си главата в опити да разчета напълно различни почерци – от грижливия, изпълнен със заврънкулки на някогашния игумен до непокорния, почти нечетлив на ветеринаря. Словоредът и правописът също се различаваха, както и повествователният стил, но въпреки това имаше един дразнещо общ фон, нещо като тайно съгласителство между хронистите да тълкуват полемично едни и същи събития. Началник гарата например отдаваше отменената визита на Франц Йосиф на заговор, организиран от унгарските железничари в началото на века; учителят виждаше в тази внезапна промяна в императорските планове урок, даден на Карол I; доктор Гаврилеску обясняваше инцидента със съвпадението на датата за пътуване с откриването на лова на лисици, а адвокат Стратулат предполагаше, че решението на Виенския двор е било взето от любовни подбуди, които по никакъв начин не могат да се изложат в официално комюнике.

По повод на това събитие, въпреки толкова отдалечените им позиции в църковната йерархия, убежденията на Макарий и Йоаникий се покриваха и тълкуваха жеста на последния Хабсбург-Лотарингия като низост, хвърлена от католиците в лицето на православието. Що се отнася до фактите, които ме интересуваха и от които зависеше продължаването на проучванията на римската крепост, беше ясно, че ако не открия информация в някой от трудовете, тя ще липсва и във всички останали. А между кафеникавите корици, които пазеха варианта на юриста, нямаше нищо, което да обясни присъствието на десетките скелети на територията на крепостта. Стигнах до края на този разказ в един вторничен ден (спомням си ясно, защото хората се връщаха от стадиона след един мач за купата), приближаваше шест часът, когато обикновено затваряха, и понеже на обяд бях пренебрегнал сухарите и кравето сирене, стомахът ужасно ме мъчеше. Болките от язвата и моето разочарование отново умиловиха библиотекарката, която почувства нуждата да седне до мен и да започне да ми бърбри нещо за това как хората бягали от книгите. Слънцето вече се готвеше да залезе зад един горист хълм, когато усетих влажните ѝ пръсти между краката си.

Не можех да се откажа да прочета и останалите ръкописи, залогът беше твърде голям, но при новите обстоятелства моите планове вече не зависеха от мен. Всеки път, когато читалнята беше празна, избягвах да влизам там, а когато и последните посетители си тръгваха, бързах да ги последвам. Макар често да носеше очилата си с ромбоидни рамки и златиста верижка, след онази неудобна случка дебеланата се държеше така, сякаш съм невидим. В престореното ѝ безразличие имаше нещо заплашително, но в сравнение с упорството на началника на полицията или с непрекословната позиция на бившите политически затворници и пристигналите от Букурещ журналисти приличаше на детска игра. Онези възрастни господа, измъчвани и също толкова очаровани от миналото,

колкото и младите вестникари – закъснели антикомунисти, не приемаха, че множеството тленни останки може да са друго, освен последица от бърза екзекуция, извършена до масов гроб през 50-те години. Мнението на историците не ги интересуваше, колебанието на съдебния лекар им се струваше подозрително, плод на малодушие, а фактът, че прокурорите не бяха открили нито един куршум, се смяташе за знак за десетилетно съучастничество с екзекуторите. Оставаха верни на своята теория, която пораждаше коментари и безапелационни статии във вестниците. Липсата на някои зъби, според тях свидетелство за изтезанията преди разстрела, както и разбитите черепи, се смятаха за доказателство, че са използвани пистолети и бухалки. Разположението на крайниците на известно разстояние от ключиците и тазовите кости показвало, че не става въпрос за християнско погребение, а за безразборно хвърляне от високо на безжизнените тела. Героят на деня обаче беше Максим, който бе наредил да се прекратят археологическите разкопки до изясняване на случая и не се уморяваше да дава интервюта за ежедневници, седмичници, информационни агенции, радиостанции и телевизионни канали. Полицейският му нюх, специалният нюх на професионалист (твърдеше той безспир), му показвал, че си има работа с ужасяващо престъпление, което няма да остане ненаказано. За да бъде убедителен пред видеокамерите, пред микрофоните и диктофоните, майорът постоянно прокарваше пръсти през черните си мустачки, стискаше зъби и със сериозен глас призоваваше да се проявява разбиране спрямо дискретността, която му налага разследването. Колкото до монографиите, възможен източник за прекратяване на противоречията, те пренебрегваха средновековните некрополи и не проявяваха никакъв интерес към местата, където техните предци са намерили вечен покой. Ветеринарят споменаваше за някаква неясна болест по конете, която покосила някои от най-расовите

екземпляри преди първото регентство, но не знаеше за разполагането на временно гробище между крепостните стени.

Онази сутрин, в която врява от клаксони и духова музика превзе града, препрочтах страниците на монах Йоаникий. Зарязах историята за вълците, които зиме обсаждали манастира (описание на дивите зверове като служители на дявола: препускали лудо в колона по един, многобройни като въшки; прокарвали не пътека, а дълбок ров в основите на манастирските стени и искали да ги срутят. След това се строполявали изтерзани, ближели снега с дългите си като на змии езици, идвали на себе си и започвали да гризат портите с острите си като шивашки губеррки зъби и да ги дълбаят с режещи като бръсначни нокти. Някои удряли обкованите дъбови греди с глави, понеже там, точно под настръхналата козина, им били израснали рога), и от втория етаж, от един от прозорците на Градската библиотека, проследих странната процесия по главната улица. Индивидът с филцова шапка, возен като солист на капака на една от колите, явно беше Лучи, който наскоро окоси тревата в двора на госпожа Ембъри. Но какво общо имаше той с музиката?

–2–

В едно от онези тайни места, където ангелите бдят над света, за да може нашият Господ Бог да знае всичко (ложи, тапицирани с горски мъх, окачени като балони за звездите, беседки от акациево дърво с основи в небесните висини и върхове, обърнати към земята, разположени пред слънцето, така че заслепените очи на смъртните да не усетят присъствието им), не може да е останало незабелязано упорството на толкова клаксони, нито врявата от барабани, чинели и тромпети. А шумът идваше отдолу, от района на гарата или може би от по-далеч, откъм преванториума за белодробни заболявания, и в топлия предиобеден въздух заради него се случва-

ха толкова неща. Прекъснаха се леки разходки, хотелските балкони се оживиха, изчезна апатията на шофьорите на таксите и на сервитьорите в летните градини. Продавачите излязоха на прага на магазините и пред сергиите със сладкиши и сувенири, будките за сладолед и телескопите пред киното, децата, които бяха във ваканция, изоставиха старите оптични устройства, насочени към планините. На входа на парка, до окичената с ориенталски дрънкулки камила, фотографът се взираше към хоризонта през опушените стъкла на очилата си и се опитваше да зърне нещо на завоя пред пощата, където би трябвало да се появи шумният конвой. Пред гимназистките, които, седнали на една пейка, чакаха автобус номер 3, отиващ до водопада, господинът лансира хипотезата, че на закуска в санаториума са сипали в чая на страдащите от белодробни заболявания газ вместо бром.

След това в долната част на булеварда се появи необичаен кортеж: бял лъскав мерцедес, теглещ катафалка от времето, когато конете са се ценели високо. Следваха коли със запалени фарове с траурни ленти върху страничните огледала. Напредваха бавно с нещо като пътна благочестивост, но беше трудно да се отгатне накъде отиват, тъй като църквата и гробището бяха останали зад тях. Никакъв свещеник не придружаваше кортежа, но шофьорът на лимузината, която се движеше на чело, с помощта на високоговорител пееше „Вечная память“ с измъчен фалцет. Първа забеляза това шествие аптекарката госпожа Фотиаде, която призова на помощ Светата Дева за мир на всинца. Разпознала мъжа на волана, пребледняла, халеща устни с малките си като на котка зъби, тя се оттегли в лабораторията при епруветките и лековитите съставки.

Отразени по прозорците на автомобилите, духовите и ударните инструменти блестяха под светлината на късния юни като златни пластинки, докато духачите и барабанистите ги въртяха страстно като негри, увлечени от буги-вуги. Но това, което се издигаше над процесията, не беше погребален

марш – звуците се хокаха един друг, дразнеха се, удряха се и рикошираха незнайно къде, кюскаха се като овни в оглушителната врява. От множеството случайни изпълнители (чейнчаджии, сводници, момчета с железни юмруци) единствен Лучи, който се бе сдобил с тубата, търсеше премереност и деликатност. Когато белият мерцедес спря пред кметството и цялата дълга редица, приличаща на безкраен тлъст червей, застина, той бе този, който отдаде почит с едноминутното мълчание. Алармите и клаксоните утихнаха, оркестърът замлъкна, а Лучи, седнал по турски на предния капак на джип с една от елегантните си шапки, килната над очите, със сребърната обица, искряща на лявото ухо, се опитваше да преоткрие нещо, което при отсъствие на обой можеше да бъде кратък фрагмент от концерта в до минор на Марчело. Наоколо бе тихо, дори прекалено тихо, само Аладин, камилата на фотографа, не преставаше да реве.

За катафалката можеше да се каже, че някога е била красива с гравирани пухкави ангелчета върху предната част, с изрисувани библейски сцени отстрани, със завески от вишнев плюш, оброчени със златни ивици. Дъждовете и твърде честите изминавания на последния път си бяха казали думата – боята се беше излющила, птици, мишки и насекоми я бяха белязали с множество дупки и пукнатини. Миришеше на пишкано, защото доскоро бе приютявала една кучка с малките ѝ. Пред тъжното превозно средство няколко момчета запалиха пури (единият пушеше лула), свалиха ковчега, понесоха го с бавни крачки, които трябваше да внушават благочестие, и го положиха на метален пиедестал точно пред главния вход на кметството. Поставиха до главата му обемист предмет, покрит с чаршаф, и два малки венеца от глухарчета.

Шофьорът на мерцедеса (с джапанки, тесни шорти и потник на „Чикаго Булс“, опънат по шкембето) ръководеше съсредоточено погребалната процесия, като не се уморяваше да крещи „Господи помилуй“. По негов знак, без да

изоставят тютюна, момчетата побързаха да отвият кръста и да повдигнат капака на ковчега. Сред множеството се надигна ропот, както се случва, когато облекчението на тълпата се слее с удивление или по-бурни усещания. Между чамовите дъски със заключени пред гърдите ръце, с криви, разкрасени крака, лежеше кукла с човешки ръст, направена от парцали и слама, облечена с погребален костюм. Имаше широко, сплескано лице, полускрито от брадата. На кръста до главата ѝ беше окачен предизборен плакат, изобразяващ един лъчезарен, уверен в силите си кандидат, а отдолу върху една плочка беше написано „Тук почива Виктор Лазу, боклук, който искаше да стане кмет“.

–3–

Боже, какво ли щях да правя, ако леля Паулина не ми разказваше сънищата си всяка сутрин? Спасение така и така нямаше, можех единствено да се скрия в гардероба или да се заключа в банята, но нямаше да има никакъв смисъл. Затова предпочитах така, с чайовете и филиите козунак с орехи да сея на верандата, да слушам ситния, несекващ дъжд и приглушено свирещото радио, докато с леля Паулина се люлеехме в ракитовите столове. Беше приятно, спокойно, макар и леко студено, чаят от риган беше без захар, за разлика от козунака, който беше обилно подсладен, иначе историите ѝ изобщо не ме притесняваха, не бях сред персонажите, само слушах, един вид свидетел на измислени или преживени от други събития. Умишлено зарязвах часовника си при мръсните дрехи, запушвах си ушите, когато някой говорител обявяваше точния час – какво значение имаше времето, когато леля Паулина често, почти редовно, бе посещавана от един господин с фрак, бяла копринена риза и тъмночервена папийонка, господин на средна възраст, леко прошарен, прясно обръснат,